

International Journal of Filologia
Uluslararası Hakemli E-Dergi / Referee International E-Journal
ISSN: 2667-7318 Yıl: 3, Sayı: 3, Yaz 2020

LATİN HARFLERİNE GEÇİŞTE
İMLA TARTIŞMALARINA DAİR ÜÇ
YAZI

THREE LETTERS ON
TRANSLATION DISCUSSIONS IN
LATIN LETTERS

Esra TUNÇ

Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans
Öğrencisi. Adıyaman, Türkiye. esratunc1413@gmail.com
ORCID: 0000-0002-0239-3894

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü: Araştırma Makalesi
Yükleme Tarihi: 15.04.2020
Kabul Tarihi: 06.06.2020
Yayınlanma Tarihi: 30.06.2020
Sayı: 3, s. 137-149

Article Information: Research Article
Received Date: 15.04.2020
Accepted Date: 06.06.2020
Date Published: 30.06.2020
Volume: 3, page: 137-149

Atıf / Citation

Tunç, E. (2020). Latin Harflerine Geçişte İmla Tartışmalarına Dair Üç Yazı. *International Journal of Filologia*, 3 (3), 137-149

Tunç, E. (2020). Three Letters On Translation Discussions In Latin Letters. *International Journal of Filologia*, 3 (3), 137-149

Esra TUNÇ

LATİN HARFLERİNE GEÇİŞTE İMLA TARTIŞMALARINA DAİR ÜÇ YAZI

Three Letters on Translation Discussions in Latin Letters

ÖZ

Türkiye’de Tanzimat’tan itibaren Arap alfabesinin kullanılması ile ilgili sorunlar gündeme getirilmeye başlanmıştır. Çözüm olarak Latin alfabesinin kabul edilmesi gerektiği hakkında fikirler ortaya atılmış fakat aynı dönem içerisinde Arap alfabesiyle devam edilmesine dair görüşler de dile getirilmiştir. Alfabe tartışmalarının yanı sıra imla hakkında bazı problemlerin olduğu da belirtilmiştir. Dönemin aydınları tarafından Türkçenin yazımında gerekli olabilecek imla kuralları ve hangi alfabenin Türk diline daha uygun olacağı tartışmaları yapılmıştır. Söz konusu aydınlar bu hususlardaki görüşlerini genellikle dergilerde yayımlayarak duyurmuşlardır. Dergilerde yayımlanan bu çalışmalar ciddi bir külliyat oluşturmaktadır. Bu çalışmada, *Yarın* mecmuasında yayımlanan “Usûl-i İmlâ Risâlesi Münâsebetiyle” ve *Hayat* mecmuasında yayımlanan “Latin Harfleri Mes’alesi”, “Yeni İmlâda Dikkat Olunacak Noktalar” adlı yazılar günümüz harflerine aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arap alfabesi, Latin alfabesi, imla, Usûl-i İmlâ Risâlesi Münâsebetiyle, Latin Harfleri Mes’alesi, Yeni İmlâda Dikkat Olunacak Noktalar.

ABSTRACT

Problems with the use of the Arabic alphabet from Reforms in Turkey began to be raised. As a solution, ideas were proposed about the acceptance of the Latin alphabet, but opinions about continuing with the Arabic alphabet in the same period were also expressed. In addition to the alphabet discussions, it is stated that there are some problems about orthography. The orthography rules that may be necessary in the writing of Turkish by the intellectuals of the period and discussions on which alphabet will be more suitable for the Turkish language were made. The intellectuals in question announced their opinions on these issues by publishing them in journals. These works published in magazines constitute a serious collection. In this study published in *Yarın* magazine “Usûl-i İmlâ Risâlesi Münâsebetiyle” and published in *Hayat* magazine “Latin Harfleri Mes’alesi”, “Yeni İmlâda Dikkat Olunacak Noktalar” transferred to today's letters.

Keywords: The Arabian alphabet, the Latin alphabet, orthography, Usûl-i İmlâ Risâlesi Münâsebetiyle, Latin Harfleri Meselesi, Yeni İmlâda Dikkat Olunacak Noktalar.

Giriş

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı Devleti’nde dilde sadeleşme, dilin ıslahı gibi konuların gündeme getirilmesi sonucu kullanılan alfabe hakkında bazı tartışmalar başlamıştır. Arap harflerinin Türkçeye uygunluğu, imlâ hususu gibi mevzularla ilgili tartışmalar din, medeniyet ve terakki bağlamında da devam etmiştir.

Yahya Sezai, “Usûl-i İmlâ Risâlesi Münâsebetiyle” (6 Temmuz 1919) adlı yazısında Türkçenin imlâsına dair bilgiler vermiştir. Türkçeye geçen Arapça ve Farsça kelimelerin Türk diline uymadığını ve Türkçenin imlâsının bozulmasına sebep olduklarını çeşitli sarf ve imlâ kurallarıyla açıklamıştır.

Avni, “Latin Harfleri Mes’alesi” (30 Aralık 1926) adlı yazısında Latin harfleri taraftarlarının ve aleyhtarlarının düşüncelerini özetlemiş ve bu düşüncelerinin dayanaklarını dörder maddede sunmuştur. O dönemki tartışma ortamı hakkında bilgi verdikten sonra yazısına kendi düşünceleri ile devam etmiştir. Tarafların birbirlerini ilericilik ve gericiilik ile suçlamalarını yersiz bularak konuya siyasî veya ticarî anlayışlar yüklemenin yersiz olduğunu beyan etmiştir. Arap ve Latin alfabelerini üzer madde halinde karşılaştırıp mevzunun sarfla ilgili olduğunu da eklemiştir.

Yazarı belli olmayan “Yeni İmlâda Dikkat Olunacak Noktalar” (30 Ağustos 1928) adlı metinde ise Latin harfleri kullanıldığı taktirde uyulması gereken bazı imlâ kuralları hakkında bilgi verilmiştir.

Metinlerin Okunması ile İlgili Hususlar

Türkçe kelime ve ekler okunurken günümüz yazım ve imla kurallarına uyulmuştur.

Arapça, Farsça kelimeler, ekler ve tamlamalar asıllarına uygun bir şekilde Türkçeleştirilmeden okunmuştur.

Arapça ve Farsça kelimelerdeki bütün uzun ünlüler şapka işareti (^), bütün ayın ve hemzeler kesme işareti (‘) ile gösterilmiştir.

Metinlerde kullanılan noktalama işaretleri bazı yerlerde günümüz kurallarına uymayacak şekilde kullanılmasına rağmen metni bozmamak adına olduğu gibi yazılmıştır.

Metinlerin bazı yerlerinde fotoğraflama, rutubet vs. dış etkenlerden dolayı silik, karanlık ve görünmeyen yazılar bulunmaktadır. Bu sebeplerle okunamayan kısımlar parantez içinde üç nokta işareti [(...)] ile gösterilmiştir.

Usûl-i İmlâ Risâlesi Münâsebetiyle¹

Lisânımız, ‘Acemce ve ‘Arapça kelimelerle elsine-i sâireden alınıp Türkçeye mâl edilmiş birçok ecnebî kelimelerin halîtasıdır. Türkler diğer ekvâmdan aldıkları kelimeleri Türkçe kelimeler gibi tasarruf eylemişler ise de elsine-i ‘Arabiyye ve Fârisiyye’den aldıkları kelimâtın ancak bir kısm-ı kalîline mutasarrıf olmuşlar,

¹ Yahya Sezai (1919). “Usûl-i İmlâ Risâlesi Münâsebetiyle”, *Yarın Mecmuası*, Sayı 37, s. 97-98.

Esra TUNÇ – Latin Harflerine Geçişte İmla Tartışmalarına Dair Üç Yazı

mütebâkîsinin imlâlarını, isti'mâllerini 'â'it oldukları lisânların kavâ'id-i mahsûsâsına tâbi' tutmuşlardır. Şâyân-ı dikkattir ki hâricden alınıp kendi mâlî gibi tasarruf edilen kelimeler Türkçeleştirilemedikten mâ'adâ aslen Türkçe olan kelimelerin bile Türkçeliklerini bozmuşlardır. Kelimeler okunmayacak hâle konulmuştur. Buna sebep 'Arabî Fârisî lisânlarının lisânımıza hâkimiyeti olmuştur.

Zîrâ Türkçe kelimeler tûl-i telaffuz i'tibârıyla bir nev' heceye mâlik oldukları cihetle bir nev' hareke, yalnız hareke-i harfîyye kabûl eder. 'Arabî Fârisî kelimeler ise biri uzun biri kısa olarak iki nev' heceye mâlik oldukları cihetle bi't-tabî' iki nev' harekeye, uzun heceler için hareke-i harfîyyeye ve kısa heceler için hareke-i resmiyyeye muhtâcdır.

Hareke-i harfîyyeden başka hareke kabûl etmeyen Türkçe kelimelere 'Arabî Fârisî lisânlarının te'sîr-i hâkimânesi ile hareke-i resmiyenin de dâhil olması bunların herkes tarafından türlü türlü okunmasını müceb olmuştur. 'Âlem 'ilminden 'aynen alıp lisânımıza mâl etmek ihtiyâcda bulunduğumuz binlerce kelîmâtın herkes tarafından yalnız bir şekilde okunup bir şekilde yazılmaması hep bu sebebdendir.

Türkçe kelimelerin ıslâh-ı imlâsından maksad onları mücerred bu nakâisden kurtarmak olacağına nazaran bu kelimelere hilâf-ı tabî'iyet olarak girmiş olan hareke-i resmiyenin hareke-i harfîyyeye tebdîli ya'nî savâmitin savâ'it ile tahrîki her kelîmemizin herkes tarafından yalnız bir şekilde okunup bir şekilde yazılması vücûbunu te'mîn edeceğini ve bundan ne kadar 'azîm-i fevâ'id husûle geleceğini bir lâyiha-i mufassala ile mukaddemâ-i nezâret-i celîle-i ma'ârife 'arz eylemiş idim.

Bu kere nezâret-i müşârun-ileyhâca neşrolunan ve yüzlerce zekânın senelerce mesâ'isinden vücûda gelmiş bulunan Usûl-i İmlâ Risâlesi'nde (Harfler iki kısımdır: sâmit, sâit, kendi kendilerine bir hareke-i savtiyyeye mâlik olmayan harflere sâmit, sâmitleri tahrîke hizmet eden harflere de sâ'it denilir. Bu sebebden dolayı sâ'itlere hurûf-ı hareke nâmı veriliyor. Sâ'itlerin isti'mâlinde üç hâl müşâhede olunmaktadır: Hazf, mübâdele, isbât) denildikten sonra (Hazf ve mübâdele cereyân etmeyen ahvâlde sâ'itlerin isbâtı tabî'îdir) buyuruluyor. Ve şu hâlde isbât-ı savâ'itin? tabî'îliği resmen de tasdîk edilmiş oluyor.

Sâ'itleri isbât etmek harfleri (اوهى) hareke-i harfîyyeleriyle harekelemek, sâ'itleri hazf etmek harfleri esre üstün ötre hareke-i resmiyyeleriyle harekelemek, sâ'itleri mübâdele etmek bunlardan birini diğèrinin biriyle yazmak demektir. Lisânımızın menşe'i olan Çağataycada olduğu gibi Türkçe kelimelerde asıl olan sâ'itlerin isbâtıdır.

İmlâları doğru olan, herkes tarafından yalnız bir türlü okunup bir türlü yazılan Türkçe kelimeler sâ'itleri isbât olunanlardır. Meselâ kar, kartal, kapak, deve, dede, verem kelimelerinde sâ'itler isbât olunmuştur. Bu sebeble bunların birer türlüden başka okunmalarının imkânı yoktur.

İmlâları bozuk olan ve herkes tarafından türlü türlü okunup türlü türlü yazılan Türkçe kelimeler sâ'itleri mahzûf ya'nî hareke-i harfîyyeleri hareke-i resmiyyeye kalb edilmiş kelimelerdir, meselâ kebek, kertenkele kelimelerinde sâ'itler hazfolunmuştur. Bu sebeble her biri yüzlerce türlü okunmaktadır.

Bir sâ'itin diğèr sâ'itle mübâdelesini de mahzûrdan hâlî değildir.

Hâlbuki risâlede savâ'itin hazf ve mübâdelesindeki mehâzîre kat'an ehemmiyet verilmeyerek bunların hazf ve mübâdele olunduğu görülen kelimelerin hiçbir kıymet-i imlâ'iyeleri olmayan eşkâl-i muharrîre-i hâzıraları tesbît ve bunlara istinâden bir takım kavâ'id-i imlâ'iyeye vaz' ve te'sîs olunmaktadır.

'Arabî usûl-i imlânın hâkimiyeti altında hareke-i harfiyeleri hareke-i resmîyeye kalb olunmasından ya'nî sâ'itleri isbât olunmamasından dolayı meflûc bulunan ve her biri herkes tarafından şekl-i vâhidde okunamamak 'illetiyle ma'lûl olan kelimelerimizin hâl-i tabî'isini ahz ile herkes tarafından yalnız bir türlü okunup yalnız bir türlü yazılabilmesi için hazf edilmiş olan sâ'itlerini yeniden almağa uğraşmakta olduğu bir sırada hazf savâ'iti resmen tecvîz etmek ve hattâ bu işi bir takım kavâ'ide rabt eylemek imlâmızın ıslâhını değil onun mecrâ-yı salâhındaki cereyân-ı tabî'inin ihlâlini tecvîz olur.

Zâten bugün ortadaki Türkçe kelimelerin hemen hiçbirinin tekerrür etmiş imlâsı yoktur ki onlara istinâd ile vaz'-ı kavâ'id edilebilsin. Meselâ (köpek) (yüksek) gibi kelimelerin hecesi meftûhlarındaki hareke-i harfiyelerin izhârı tabî'at-ı lisân icâbından iken izhâr ya'nî, işbu kelimelerde (◊) sâ'itinin isbât olunmadığına bakılarak risâlenin beşinci sâhifesinde cevâhir kelimâtın kapalı olan orta ve son hecelerinde (◊) sâ'itinin hazfı, kâ'ide olarak vaz' olunuyor.

Hâlbuki o, ve o gibi kelimelerin bu sûretle yazılmaları hiç de tekerrür etmiş bir keyfiyet değildir. Bu kelimeleri (köpek) (yüksek) sûretlerinde yazanlar olduğu gibi (◊) sâ'itini isbât ile (köpek) (yüksek) şekillerinde yazanlar da vardır.

Hattâ tabî'at-ı lisâna muvâfakatı cihetiyle bunları bu şekillerde yazanlar gittikçe de çoğalmaktadır, binâ'en-'aleyh sâ'itlerin hazfı ve bu bâbda kâ'ideler vaz'ı husûsâtına lisânımızın tabî'atı, kelimelerimizin bugünkü vaz'iyeti gayr-ı müsâ'iddir.

Sâ'itlerin mübâdelesini keyfiyetine gelince:

Risâlenin ilk sahîfesinde (Yazı ile telaffuzun tetâbuku için lafızların bi't-tabî' söylendiği gibi yazılması lâzım gelir.) denildiği hâlde mef'ûlün-ileyh hâlinde (yaylaya) (tarlaya) sûretlerinde telaffuz olunan bu kelimeleri (yaylaya) (tarlaya) şekillerinde yazanların şimdilik kesretine bakılarak bunların söylenişlerinde isbât olunan (◊) sâ'itinin yazılışlarında (◊) sâ'itine tebdîlinin kabûl edilmesi de sezâvâr i'tirâzdır.

Bu kelimeler telaffuz olunduğu vecihle (yaylaya) (tarlaya) sûretlerinde yazıldıkları takdîrde mahzûr vârid olmamakla berâber fazla olarak kâ'ide-i lisâniyye mûcibince yazılışları söylenişlerine tevfiik edilmiş olur.

Binâ'en-'aleyh savâ'itin mübâdelesini de tecvîz edilmemek icâb eder.

Islâh-ı imlâdan maksûd olmak lâzım gelen gâye Türkçe kelimelerin mevcûd olanlarıyla muhtâc olduğumuz ve 'âlem-i 'ilmden 'aynen ahz ve iktibâs ile kendi lisânımıza mâl etmek mecbûriyetinde bulunduğumuz lâ-yu'add velâ yuhsâ kelimelere (Sâmitlerin bilâistisnâ sâ'itlerle tahrîk olunması) düstûr-ı tabî'isini tatbik ile bunların cümlesinin herkes tarafından yalnız bir şekilde okunup bir şekilde yazılmasının ve kendi kelimelerimizle lisânımızda âsâr ve mü'ellifât-ı 'ilmiyye ve fenniyye vücûda getirilmesinin te'mîninden başka bir şey olamamasıdır. Hâlbuki Usûl-i İmlâ Risâlesi'nde bu cihet aslâ nazar-ı te'mile alınmamış, imlâmızın ıslâhı husûsunda

Esra TUNÇ – Latin Harflerine Geçişte İmla Tartışmalarına Dair Üç Yazı

istihdâf edilen gâyenin ne olduğu anlaşılammıştır. Karîben neşretmek üzere olduğum eserde muharrir olan bu bâbdaki tafsilâtı hülâsaten ‘arz ediyorum:

- 1-Türkçe kelimelerde sâmitlerin be-heme-hâl sâ’itlerle tahrîk olunması.
- 2- Türkçe kelimelerde ح ذ ص ض ط ظ ع غ harflerinin kullanılması.
- 3- Açık kalın, kapalı kalın, açık ince, kapalı ince olmak üzere dört nev’ ötrelik eden (و) sâ’iti (8) işâretinin evzâ’-ı erba’ası ile işâretlenilerek ve biri kalın biri ince olmak üzere esrelik eden (ى) sâ’itinin mufassal hâlinde kuyruğu muttasıl hâlinde dendâmı az veyâ çok gösterilerek ötreleriyle esrelerin ...? ta’yîn kılınması muktezîdir.

Latin Harfleri Mes’alesi²

Hemân on seneden fazla bir zamân oluyor ki fikir ‘âlemimizde ara sıra nüks eden bir “mes’ele” var: Latin harfleri, ya’nî Türkçenin asırlardan beri yazısı olan bugünkü harfleri atarak Latin harflerini adapte etmek mes’alesi. Bu mes’ele, gâlibâ ilk def’a büyük harbin ikinci senesinde matbû’âta pek kısa bir müddet mevzû’-ı bahis oldu, sonra unutuldu idi. Son iki sene zarfında, inkılâbın eski ve hayâta zararlı mü’esseseleri yıkması üzerine, bu yazıların da “eski ve hayâta zararlı” bir mü’essese gibi ortadan kaldırılması hâtıra geldi. Ve şimdiye kadar gerek tarafdâr ve gerek ‘aleyhdârlardan birçoğu bu husûstaki fikirlerini söyledi. Bu fikirler şöyle icmâl edilebilir Latin harfleri tarafdarları usûlen diyorlar ki :

1-Şimdiye kadar kullandığımız harfler “Arap” harfleridir. Bunlar Sâmi bir lisân olmayan Türkçenin bünyesine uygun değildirler, imlâmızın bozukluğunun en büyük sebebi budur.

2- Mâdem ki ‘Arap medeniyeti zümresine dâhiliz, garblıların yazıdaki şekli vahdetinden ayrı kalmalıyız. Avrupalıların yazıları hep Latin harfleri ile yazılıyor (Yunan ve Rus ve Cenûb İslavları yazıları da esâs i’tibârıyla Latin harfleri ile bir menş’enddir).

3- Latin harflerini kabul etmedikçe inkılâbımız tam olmaz.

4- Halkımızın ekseriyet i’tibârıyla ümmî kalması ‘Arap harflerinin zorluğu yüzündendir. Latin harflerini kabul edersek elifbâımız kolaylaşır, herkes de kolayca okur. Hele ilk mekteplerde elifbâ tadrîsi fevka’l-‘âde basitleşir, çocuklarımız zahmetten bugünkü yarı yarıya kurtulur.

Latin harflerine ‘aleyhdâr ve bugünkü harflerin muhafazasına tarafdâr olanlar da şöyle diyorlar:

1-Şimdiye kadar kullandığımız harfler aslen “Arap” harfleridir, lâkin Türkçe olanları kendi bünyesine uydurmuştur. Türkçenin Sâmi bir lisân olmaması “Arap” harflerinin Türkçeye uymamasını icâb ettirmez. Nasıl ki Fârisî ve Urdu lisânı da Sâmi bir lisân değildir ve ‘Arap harfleriyle pek a’lâ yazılabiliyor. İmlâmızın bozukluğu kâbil-i izâledir. Mevcûd harflere bir iki işâret ‘ilâvesi, ba’zı zâ’id harflerin elifbâdan çıkarılması imlâ mes’alesini hele pek ziyâde medâr olur, kaldı ki imlâ mes’alesi yalnız

² Avni (1926). “Latin Harfleri Meselesi”, *Hayat Mecmuası*, Cilt 1, Sayı 5, Ankara, s. 83-85.

Esra TUNÇ – Latin Harflerine Geçişte İmla Tartışmalarına Dair Üç Yazı

harf mes'alesi de değildir. Türkçenin asıl muhtâc olduğu “sarf”dır, ve imlâ da “sarf”dan çıkar.

2- (...) îcâb ettirmez. Çünkü bu vahdetin (...) hîçbir kıymeti yoktur. Garb (...) girmiş(...) Japonlar da hâlâ eski yazılarını (...) ediyorlar.

3- Latin harfleri ile inkılâb arasında bir münâsebet yoktur.

4- Halkımızın ümmî kalması iktisâdî inkişâfın te'hîrinden, eski hükûmetlerin himmetsizliğinden, teşkilâtın kifâyetsizliğindedir. Mekteb olmadıkça, mu'allim bulunmadıkça hangi tarafı kabûl etsek netîce birdir. Sonra Latin harfleri de zannedildiği kadar kolay öğrenilen şeyler değildir. Bundan başka elifbâsı derece-i nihâyede karışık olan ve Türkçenin bugünkü yazısıyla hîç kâbil-i kıyâs olmayan Japonya'nın 'umûmî ve ibtidâ'î ma'ârifî, elifbâsı derece-i nihâyede kolay ve basit olan İtalya'ninkinden daha münteşirdir.

Latin harfleri kullanan İspanya ve Portekiz'de ma'ârif nisbeten geridir. Yazı i'tibârıyla Fransız elifbâsından çok kolay olan Rus elifbâsı Rusların yüzde yetmiş derecesinin ümmî kalmalarına mâni' olamamıştır. Sonra ikinci bir mes'ele daha var: 'Acabâ Latin harfleri kolaylıkla kabûl edilebilir mi?

Birinciler “evet” diyorlar, “Derhâl bir emir, bir kânunla hemân kabûl olunur ve tatbîkâta geçilir.”

İkinciler ise buna ihtimâl veremiyorlar. Yazı gibi çok kutlu ve çok köklü bir i'tiyâdın bir hamlede değışebileceğini kabûl etmiyorlar.

Sonra üçüncü mes'ele çıkıyor: 'Acabâ böyle bir elifbâ istibdâlinden kâr mı ederiz, zarar mı?

Birinciler muhakkak kâr edeceğimiz diyorlar, ikinciler ise bunu hîç ummadıktan başka 'azîm zararlara uğrayacağımızı hâtırlatıyorlar ve bi'l-hassa böyle bir hareketin mâzînin bütün 'ilmî ve edebî fa'âliyetlerinin müterâkim netîcelerini ve binâ'en-'aleyh harsî varlığını inkâra varacağını söylüyorlar.

Bu mes'elede “siyâsî ve ticârî” mülâhazalar serd edenler var. Lâkin bunlar o kadar ba'îd mülâhazalar ki zikredilmeye bile değmezler.

Yalnız bir noktayı 'ilâve etmek lâzım: Mes'ele sükûnet ve i'tidâlle münâkaşa edilmiyor, her iki taraf az çok sinirleniyor ve ba'zı ba'zı nâhoş îmâlarda da bulunuluyor. Meselâ Latin harfleri 'aleyhdârlarına mukâbil taraftan, 'âdetâ “köhne kafalı, mürtecî” ma'nâsı verilebilecek sözler söyleniyor; nasıl ki Latin harfleri tarafdârlarına da diğere taraf ba'zen “züppe” ma'nâsına alınabilecek vasıflar kullanıyor.

Hâlbuki ortada bu kadar sinirlenmeyi îcâb edecek bir hâl yok. Latin harfleri tarafdârlığı, mutlakâ terakkî 'alemdârlığı olmadığı gibi 'aleydârlığı da irticâ' değil hattâ 'ale'l-'âde muhafazakârlık bile 'addolunmak îcâb etmez. Çünkü harfleri değıştirmekle (...) yine okuyacağız. (...) yine o kadar fikir (...) olmayacak ve binâ'en-'aleyh (...) olmayacaktır. Ya'nî inkılâb harflerin şekli karşısında tamamen bîtaraftır. Tefekkür kâbiliyetimiz terakkî ettikçe, inkılâb da ileri gidecektir. İnkılâb bizim (...) samîmî (...) hâ'izdir. Tefekkür kâbiliyetimiz terakkî ettikçe, inkılâb da ileriye gidecektir. Tefekkür kâbiliyetini işletmek için muktezî 'unsurlar ise fikirlerdir, yoksa fikirlerin hâricî remizleri değildir. O hâlde ilk yapılacak iş bu harfler mes'alesini

Esra TUNÇ – Latin Harflerine Geçişte İmla Tartışmalarına Dair Üç Yazı

inkılâbdan ayırmak olmalıdır. Bugünkü harflerimizi muhafaza etsek de istibdâl eylesek de inkılâb inkılâbdır (...)

Bu esâsda ittifâk edebilirsek diğer mes’eleleri serin bir kanla münâkaşa etmemiz kolaylaşır.

Bunda ittifâk edildiğini farz ediyor ve mümkün olduğu kadar bitaraf ve şey’î olamaya çalışarak mes’eleyi âtîdeki (...) dâhilinde münâkaşa etmek istiyoruz:

1-Bugünkü harflerimiz aslen ‘Arap ve Sâmi olabilir, lâkin ‘asırlarca Türkçenin yegâne yazısı oldukları için millîdirler. Çünkü millî bir tasarrufa uğramışlardır: Türkçede ‘Arap harfleri ‘Arapçadan farklı tahvillere ve ‘ilâvelere ma’rûz kalmıştır. Bu harfleri Türkler müşkül i’tibârıyla da ta’dil etmişler ve güzelleştirmişlerdir. Rik’a ve Dîvânî gibi iki mühim şekli ibdâ’ eden Türklerdir. Türkçenin Sâmi bir lisân olmaması bu mes’eledede ehemmiyeti hâ’iz değildir. Macarlar, Finler, Estonlar ayrı kavimlerden değildir; lisânları Ârî lisânların elifbâsı olan Latin harflerini kullanıyorlar. İbrânîlerin dili Ârî lisânlar zümresindedir, hâlbuki Sâmi elifbâyı muvaffakiyetle kullanıyorlar, ve sonra Latin elifbâsı da Fenike elifbâsından müştaktır, Fenikeliler ise Sâmi kavimlerdendir. Bu hâlde bugünkü harflerimiz “millî” değildir demek yanlış olur, ve bundan başka böyle bir iddi’â Latin harflerinin “millî” olacağını isbât etmek gibi imkânımız bir işe girişmeyi de intâc edebilir.

2- Bugünkü harfler yazımızı ve elifbâ tadrîsâtını işgâl ediyor mu? Elbette ediyor, bu muhakkaktır. Elifbâmız sâ’itlerce fakîrdir, sâmitlerce lüzumdan fazla zengîndir. Ba’zı sâmitlerin şekilleri kolayca tefrîk edilemeyecek derecede birbirine benzer. Bu yüzden elifbâ tadrîsâtı da biraz güçtür. Lâkin tereddüd etmeden söyleyebilmeliyiz ki Latin harfleri de kolay değildir. Bir def’a Latin harflerinde el yazısı ve kitâb yazısı birbirinden büsbütün farklıdır. Sonra her bir yazıdan bir de majüskül ve minüskül farkı vardır. Bu ilk mekteplerde çocukları az yoran bir şey değildir ve bu yüzden ki iyi bir usûl-i tadrîs ile çalışılmak şartıyla bizim elifbâyı çocuklar vasatî beş ayda öğrendikleri hâlde Fransızca elifbâyı Fransız çocukları da bundan daha kısa bir zamânda öğrenmiyorlar. Lâkin hiçbir sû’-i tefehhüme mahal (...) için hemen (...) edelim ki her iki öğrenimi 7-8 yaşındaki ya’nî bir çocuğun lehçesine dâhil olan kelimeler i’tibârıyla. Bu noktadan i’tibâren Fransız çocuğu için ilerilemek daha kolaydır, çünkü Fransızca imlâ bizimki kadar aykırı değildir; bizim çocuk için bundan sonra da müşkilât-ı sentaks bir seyr ile – devâm eder. Sonra (...) sene (...) kıymetlerinden başka, “Arap” harflerinin Latin harflerine nazaran yazar bir fâ’ikiyeti hâ’iz olduğunu da ‘ilâve etmeliyiz. Bugünkü harflerimiz kelimelere daha fazla şahsiyet verir, binâ’en-‘aleyh bu harflerle yazılan kelimeleri göz daha çabuk ve daha kolay kavrar ve vâzih-ı rü’yet sâhasına dâhil olan ve birden okunan kelime ‘adedi “Arap” harfleriyle yazılanlarda Latin harfleriyle yazılanlardan daha çoktur. Bu kolayca tecrübe ediliyor: Latin harfleriyle basılmış bir kitâbı açınız. Ortasına beş santim katarında dâ’ire şeklinde delik açılmış bir kâğıdı bir sahifenin üzerine kapatınız ve deliğe tesâdüf eden yazılara bir ân bakınız; ‘aynı ‘amelîyeyi ‘aynı puntoda yazılmış “Arap” harfi ile basılmış bir kitâb üzerinde de tekrâr ediniz; bir ânda okuyabildiğiniz kelime ‘adedi “Arap” harflerinde daha çok olduğunu görürsünüz. “Arap” harfleri kelimelere Latin harflerinden daha ziyâde şekliyet ve şahsiyet verir.

“Arap” harflerinin kitâb ve yazı şekilleri arasındaki fark o kadar azdır, ki ihmâl edilebiliyor.

Bu hâlde bizde ilk tahsîlin inkişâf etmemesi münhasıran yazı ve sarf zorluğundan değildir. Nasıl ki iyi bir usûl-i tadrîs ile çalışan mu'allimler pek kolaylıkla elifbâ öğretebiliyorlar ve nasıl ki son sene zarfında elifbâ kitâblarımız ve elifbâ tadrîsi usûllerimizde lisânımızın bünyesine mümkün merteye uyarak oldukça mükemmel bir hâle girmiştir. Binâ'en-'aleyh lisânımızı kolay okutmak için harflerimizi değiştirmek fazla bir külfete girmektir, çünkü bunda kazancımız büyük olmayacaktır. Husûsiyle daha aşağıda bahsedeceğimiz mühim bir bünyevî mes'ele Türkçe Latin harfleri ile pek kolayca yazılmayacaktır. Bugünkü yazımızı mümkün merteye ıslâh etmek bir istibdâlden çok kolaydır ve 'amelîdir.

3- Latin harflerini kabûl etmekle garbın yazı i'tibârıyla şekil vahdetine dâhil olmamızdan tevellüd edecek millî vahdetî ve insânî fâ'ide muhtâc-ı isbâtır. Eğer bundan meselâ lisânımızın beyne'l-milel intişârının kolaylaşacağı kastediliyorsa Latin harflerini kabûl etmemiz, yalnız başına bunu te'mîn edemez, hâlbuki meselâ çok yüksek bir hırs sâhibi olan Finler ile Macarların lisânları da kendi millî muhîtlерinin hâricinde pek az bilinen birer lisândır, nasıl ki Leh ve Çek lisânları da böyledir. Binâ'en-'aleyh bu fâ'ide sarîh bir sûrette gösterilmedikçe yazılarımızı tebdil etmek ve bundan tahassul edecek bir alay müşkilâta katlanmak ma'nâsız olur.

Latin harfleri (...) edilebilir mi? Buna bu harflerin tarafdârları elbette diyorlar, hâlbuki mes'ele hemen kestirip atacak kadar kolay değildir. Türkçedeki bütün sâ'itlere mukâbil birer şekil kabûl etmek ve bütün sâmitleri de yine böyle kabûl edilecek birer şekil ile göstermek şübhesiz kolay bir şeydir. Hattâ yarı sâ'it hâline gelmiş olan “ğ” ve “گ”lere (ocağı, gördüğü kelimelerinde olduğu gibi) mukâbil işâretler ihdâsı veyâ kabûlü de güç değildir. Asıl güçlük Türkçenin sarfı bünyesinde. Türkçe tasrif edilmez, sarfı tahviller kelimelerin sonuna eklenen veyâ sarfı lâhikalarla yapılır ve bu lâhikalarda asıl olan da sâmitlerdir. Bunların kendi başlarına hiçbir harekesi yoktur, harekesini iltihâk ettikleri kelimedenden alırlar. Bu keyfiyetten bir dereceye kadar hâl sığası lâhikaları müstesnâdır, lâkin bu da ba'zen, ilk hecesinde asıl kelimeye tebe'an tahavvül eder. Meselâ Türkçede cem' edâtı sâdece “ler”dir. Ne “ler” der ne de “lar” der; bu harfler asıl kelimeye göre harekelenirler. Kezâ Türkçede fâ'iliyetle müterâfik bir nisbet edâtı vardır ki sâbit kısmı sâdece “ج” sâbitinden 'ibârettir. Bu sâmit “oku, yaz, gezgîn, sil, ...” kelimelerine iltihâk edince “sdjn, dju, idji, dji, idjî, youdjou, oudjou, djou, yîdjî” (kalın esreyi göstermek için kullanılmıştır.) gibi dokuz şekilde harekelenir. Muzâri' lâhikası “ج” den 'ibârettir, hâlbuki bu da “gel, kal, oku, gör, bul, git, yap” gibi mâdde-i asliyyelerden sonra harekece “er, ar, our, ur, öür, r'ir” şekillerini alır. Hele “bağır, çağır” kelimelerinin muzâri'lerini Latin harfleriyle yazabilmek cidden bir mes'eledir.

Meselâ: “Olduğundan, gördüğünden, aldığından, geldiğinden” kelimelerinin lâhikaları Latin harfleriyle nasıl tesbît edilerek kolayca yazılabilecektir? Yine bi'l-farz “Cağaloğlu” kelimesindeki yarı – sâ'it “ğ” ların Latin harfleri ile yazılması da pek kolay olmayacaktır.

5- Bir mühim mes'ele de Türkçenin bütün Türkiye'deki mahallî telaffuz farklarının tesbîtidir. Bugün yazı lisânı İstanbullu ile Kastamonulu, Erzurumlu ve 'Ayıntâblı için sâdece kendi telaffuzunu izhâra vesile teşkil eden ve 'asırlarca isti'mâli sebebiyle alışılmış olan bir remizden 'ibârettir. 'Aynı “gördüm” kelimesini muhtelif mahaller ahâlisi “Keurdum, Gheurdum” ve “Gordoum” tarzında telaffuz eder. Fakat Latin harfleri kabûl edilince bunu tesbîte imkân olamaz; “Gordum” telaffuz eden bir

insâna yeni öğreneceği harflerle bu kelimeyi “Gheurdum” yazdırmaya imkân yoktur. Telaffuzî i’tiyâd ise kolay kolay izâle edilemez. Latin yazısının mahallî şîve ve telaffuzları bir kat daha tesbît etmesi imkânı vardır ki bu hâl Türkçe imlâyı büsbütün karmakarışık bir hâle getirebilir. Sonra bir def’a iş çıkırından çıkınca araya şahsî ve ‘indî telaffuzlar da girer. Nasıl ki buna son zamânlarda ara sıra râst geliyoruz: Meselâ Anadolu’da ba’zı mahallerde “taş” kelimesi “daş”, “tükenmek” kelimesi “dükenmek” telaffuz ediliyor. Bu yerlerden olan ba’zı münevverler kendi telaffuzî i’tiyâdlarını ‘umûmî zannederek bu kelimeleri “daş” ve “dükenmek” şeklinde yazıyorlar, hâlbuki “taş” ve “tükenmek” diyenler de vardır ve edebî lisân sayılan İstanbul lehçesinde böyle telaffuz edilir. Yine meselâ İstanbullular ve Anadolu’luların çoğu eski imlâsı “tuhaf” olan kelimeyi ‘umûmiyetle “tâhâf” telaffuz ettikleri hâlde ‘Ömer Seyfeddin’in Rûmeliye çalan telaffuzu sebebiyle bunu “tûhâf” şeklinde yazması bütün muharrirlere “tûhâf” imlâsını kazandırdı. “Tûhâf” yazarlar bir def’a telaffuzlarını yoklasınlar, başkalarının telaffuzlarına dikkat etmeyenler görürler ki yazdıkları şekil telaffuzî vâkı’aya mutâbık değildir. Bu sebeplerden Latin harfleri bizim lisânın sarf bünyesine kolaylıkla adapte edilemez, ma’mâfih başka bir çâreye tevessül edilerek meselâ lâhikalar için “tâbi’ - sâ’it” diyebileceğimiz ayırıcı ba’zı sâ’itler kullanılırsa, lâhikalar şeklen tesbît edilir, bir nev’ klişe olur ve (...) iltihâk ettikleri madde-i asliyyeden alırlar. Lâkin bu da imlâyı hemen şimdiki hatırlatacak derecede, karışık bir şekle sokar.

6- Fakat Türkçenin Latin harfleriyle yazılmasından tevellüd edecek asıl büyük mahzûr bu tarz tahrîrin lisânımızın bünyevî ve telaffuzî istihâlesini ikâ’ edeceği müşkilâttadır. Türkçe son derece şedîd bir istihâle devrindedir. Çok elastikî olan bugünkü imlâ ve yazı tarzı bu istihâleye hiçbir sûretle mâni’ olamıyor. Fakat bir def’a bugünkü şekli yeni ve sıkı kâ’ideli bir yazı içine sıkıştırınca ‘âdetâ lisânî tekâmülünü durdurmaya kalkışmış olacağız ki bîsûd bir sa’ydir. Bundan başka bu tekâmülün durması değil, seyrinde devâm etmesi bizim için daha fâ’idelidir. Elli seneden beri Türkçe ‘azîm bir istihâl geçiriyor ve günden güne güzelleşiyor, ve kutlanıyor. Meselâ “ğ” ve “ح” gibi sakîl (“...”) harfler gittikçe eriyor, yakında bunlar belki kıymetlerini büsbütün gâybedecekler, ve belki de ‘âdetâ birer sâ’it veyâ “med” hâlini alacaklar. Bugünkü harflerimiz bu istihâle ile berâber yürüyor, (...) i’tiyâdlarımız bizim için sâdece mâhiyetinde olan kelimeleri sem’î kalıplara uygun bir tarzda okutuyor. Lâkin bir def’a bunu tesbît ettik mi bu sefer telaffuz ile kelimenin (...) şekli arsında gittikçe artan farklar zuhûr edecek ve muhakkak ki bir müddet sonra kelimelerin imlâlarını yeniden tashîh etmek mecbûriyetinde kalacağız.

Sonra bir mühim mes’ele daha var: Bugün İstanbul lehçesi hâkimdir, lâkin bu hâkimiyet ‘asırlarca İstanbul’a münhasır kalan nisbî bir fikir terakkîsinin neficesidir. Yeni hayatımız bütün memleket halkını şehir şehir, hattâ köy köy birbirine kaynaştırdı. Anadolu’ya yüzbinlerce Rûmelili geldi. İstanbullular Anadolu’ya yayıldı, (...) günden güne içerele giriyor, otomobil münâsebeti kolaylaştırdı, Türkçenin bütün Türkiye’de yek harf farkla telaffuz edilen bir lisân olması için uzun bir zamân geçmeyecektir, belki yarım ‘asır sonra (...) bu tahakkuk edecektir. Bu yarım ‘asır sonra (...) lisânın telaffuz i’tibârıyla bugün yaşayan lehçelerden en ziyâde hangisinin hâkim te’sîri altında kalacağını bugün kestirmeye imkân var mıdır? Bu kadar şiddetli bir istihâle devrinde olan bir lisânın bu istihâleye zerre kadar mâni’ olmayan elastikî harflerini değiştirerek onu sâbit kalıplar içine koymaya kalkışmak bugün için birâz ihtiyâtsizlik olabilir.

Esra TUNÇ – Latin Harflerine Geçişte İmla Tartışmalarına Dair Üç Yazı

Latin harfleri tarafdârlarının mütâla'aları çokça iddi'âlıdır ve mes'elenin tatbîki ciheti zannedildiği kadar kolay değildir. Bir def'a yazı ve imlâ mes'esi sarf mes'esesine sımsıkı bağlıdır. Türkçenin sarfi yapılmadıkça yazısı ne esâslı bir sûrette ıslâh edilebilir, ne de başka bir yazı ile istibdâl olunabilir, sarfin bugün için tedvînine de imkân yoktur. Çünkü lisân tekâmülünün en köklü bir devrindedir. Bu hâlde mevcûd harflerde muvaffak ba'zı ıslâhlarla iktifâ etmek şimdilik daha 'amelî ve daha iyi olur.

Ma'mâfih Latin harflerinin Türkçeye tatbîki de tecrübe edilebilir. Meselâ ikinci bir elifbâ olarak bu bile mu'âvin bir elifbâ belki 'amelî sâhada fâ'ide gösterebilir. Hem bu sûretle iki nev' elifbâ serbest bir rekâbete girmiş olur, bu cidâlde hangisi yaşamaya sâlih ise o diğerini ortadan kaldırır ve "mes'ele" de kendi kendine biter.

Bu tarzın, istibdâlin büyük mikyâsta tatbîkine en ma'kûl bir mebde'de teşkil edebilmek gibi ayrı bir fâ'idesi de vardır. Senelerce süren ve rûhda, sinirde, 'adelede pek derîn köklenen bir i'tiyâdın birden bire değiştirilemeyeceğini söyleyenler her hâlde yalnız "tereddüd" ve "vehim" te'siri altında bulunanlar değildir. 'Asırlarca işlenmiş bir edebiyâtı olan bir milletin yazısı bir hamlede değiştirilebileceğini iddi'â edenler bu mu'cizevî işin 'amelî sâhada, hayâtın zârûrî fa'âliyetlerine sekte vermeden, nasıl tahakkuk ettirileceğini de vâzıh bir sûrette göstermelidirler.

Yeni İmlâda Dikkat Olunacak Noktalar³

Yeni harflerle yazı yazarken (...) gibi yazmakta. Binâ'en-'aleyh 'Arap harfleriyle yazdığımız kelimelerde öyle harfler vardır ki telaffuzda biz onu başka türlü okuruz. Yeni imlâmızda ise çıkardığımız sedâya mu'âdil olmayan harf mevcûd olmayacaktır. Bunun için aşağıdaki kâ'idelere dikkat eylemek lâzımdır:

Türkçedeki harflerin bir kısmı sürekli bir kısmı süreksiz olmak üzere ikiye ayrılır.

Süreksiz harfler: ب : b, د : d, ج : c, غ - گ : g dir. Bunlar öyle harflerdir ki delâlet ettikleri sesler çıkar çıkmaz yine (...) o sesler hiçbir sûretle mühtez ve tannân olmaz. Bunlar hâricindeki harfler ise süreklidir. f, v gibi. Bunlar tannândırlar. Süreksiz harflerin de bir kısmı sert, bir kısmı yumuşaktır. (b ب) ye nazaran p: پ, (d) ye nazaran t: ت, c: ج ye nazaran ç: چ, g: غ - گ: g; yumuşak harfleri kelime nihâyetinde bulunmazlar. Eski imlâmızda bu harfleri kelime nihâyetine yazardık. Fakat onu mu'âdili olan bir sert harfe tebdîl ederek okurduk. Meselâ ('Arab) yazardık 'Arap okurduk, Ahmed yazardık (Ahmet) okurduk. Yeni harflerle okuduğumuz gibi yazmak kâ'ide olduğu için artık kelimenin nihâyetinde süreksiz yumuşak harf yazmayacağız. 'Arap, çorap şeklinde yazacağız. Yalnız bunlar harekelendiği zamân sert harfler mu'âdili olan yumuşak harflere tebdîl ederler. (p) (b) ye, t (d) ye tahavvül eder. (arap) harekelendiği zamân (arabı), (çorap) harekelendiğinden çorabı olur.

(p) harfi (b) ye;	dolap – dolabı	kitap – kitabın
(t) “	(d) ye; Ahmet – Ahmedi	kanat - kanadın
(ç) “	(c) ye; oruç – orucun	ilaç - ilacın
(k) “	(ğ) ye;	sinek – sineğin erkek – erkeğin

Ba'zı notlar:

³ Yazarı belirtilmemiş.

Esra TUNÇ – Latin Harflerine Geçişte İmla Tartışmalarına Dair Üç Yazı

1- Süreksiz harfle nihâyet bulan kelimeyi, sadâlı harf ile başlayan kelime ta’kîb ederse, süreksiz harf sert olarak kalır. Ancak sadâlı ile kaynaşması sebebiyle yumuşak okunur: Ahmet efendi gibi.

2- Ba’zı Türkçe kelimeler nihâyetlerindeki süreksiz harf dâ’imâ sert olarak muhafaza edilir, bu kelimelerin çoğu tek hecelidir. Ma’mâfih iki hecelilerden sondaki sert sesi muhafaza edenler olduğu gibi tek hecelilerden de bu sesi yumuşak sese tahvîl edenler de vardır:

A) Sondaki sert sesi muhafaza eden tek hecelilerden:

at – atın ak – akın ok – okun ek – ekin

B) Sondaki sert sesi yumuşak sese tahvîl eden tek hecelilerden:

kap – kabın gök – göğün ad – adın çok – çoğun

C) Sondaki sert sesi muhafaza eden iki hecelilerden:

Servet – serveti demet – demeti sepet – sepeti

3- Menşe’i ‘Arabî ve Fârisî olan kelimelerden ancak, eski yazıda, mücerredinde yumuşak harf ile yazılanlar sadâlîlanma sebebiyle bu sesi izhâr ederler. Yeni imlâda bu kelimeler, yumuşak veyâ sert okuduklarına göre ‘aynı cinsden bir harf ile yazılırlar. Meselâ:

hayat – hayatın ihtiyac – ihtiyacın inat – inadın

Gelecek (...) imlâmızın diğer mühim bir kâ’idesinden bahseyeyeceğiz.

Sonuç

Ele alınan bu üç yazıda harf inkılabıyla ilgili birçok görüşü bulabiliyoruz. “Usûl-i İmlâ Risâlesi Münâsebetiyle” (6 Temmuz 1919) adlı yazıda Türkçe imla kurallarının Arap alfabesiyle ve Arapça, Farsça sözcüklerle ilişkisi detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Bu yazı özellikle 1 Kasım 1928 tarihinde yapılan harf inkılabından çok daha önce yazıldığı için yazının öncü bir tarafı da vardır. “Latin Harfleri Mes’alesi” (30 Aralık 1926) adlı yazı, dönemin alfabe tartışmalarına genel bir ayna olma hüviyetindedir. Yazar, ayrıca kendi görüşleri ışığında tartışmaları karşılaştırmalı olarak değerlendirmiştir. “Yeni İmlâda Dikkat Olunacak Noktalar” (30 Ağustos 1928) adlı yazıda ise daha çok Türkçe imla kurallarının Latin harfleriyle ne şekilde gösterilebileceğine dair bazı örnekler verilmiştir.

Osmanlı Devleti’nde batılılaşma hareketleri ile dil ve edebiyat konularında da bazı yenilikler yapılmasına dair fikirler ortaya çıkmaya başlamıştır. O dönemde en önemli konulardan biri Arap harfleri yerine Latin harflerinin kullanılması meselesidir. Latin harflerinin aleyhinde ve lehinde olacak şekilde farklı fikirlerin oluşması tartışmaların meydana gelmesine sebep olmuştur. Bir grup, çağdaşlaşmanın ve Türkçenin yazım ve imlâsında kolaylığın, yeterliliğin sağlanabilmesi için tamamen Latin harflerine geçilmesi gerektiğini savunmuş diğer bir grup ise Arap harfleriyle devam ederek dilbilgisi konularının ıslah edilmesini, Latin harflerinin de yazım konusunda bazı müşkülâtlara sebep olacağını savunmuştur. Tüm bu hareketlerle birlikte dilde sadeleşme, Arapça ve Farsça kelimelerin Türkçedeki etkileri de konu

Esra TUNÇ – Latin Harflerine Geçişte İmla Tartışmalarına Dair Üç Yazı

edilmiştir. Bu fikir ve tartışmaların topluma, konuyla ilgili kişilere duyurulması açısından süreli yayınlar önemli bir rol üstlenmiştir. Mecmualarda yazılan yazılar sayesinde bu konular hakkındaki tartışmalara hem Tanzimat dönemindeki kişiler hem de günümüz araştırmacıları erişebilme imkânı bulmuştur.

Kaynakça

- ... (1928). “Yeni İmlâda Dikkat Olunacak Noktalar”, *Hayat Mecmuası*, Cilt 4, Sayı 92, Ankara, s. 274.
- Altun, Mustafa (2004). “Alfabe Değişiminin Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme”, *Cumhuriyetimizin 81. Yılına Armağan*, Adapazarı, s. 57-63.
- Avni (1926). “Latin Harfleri Meselesi”, *Hayat Mecmuası*, Cilt 1, Sayı 5, Ankara, s. 83-85.
- Devellioğlu, Ferit (2016). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Doğaner, Yasemin (2005). “Elifba’dan Alfabe: Yeni Türk Harfleri”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, Cilt 2, Sayı 4, Ankara, s. 27-44.
- Erkan, Arif (2013). *El-Beyân Arapça-Türkçe Büyük Sözlük*, Huzur Yayınevi, İstanbul.
- Mutçalı, Serdar (1995). *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık Yayınları, İstanbul.
- Şemsettin Sami (2016). *Kâmûs-ı Türkî*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayıncılık, İstanbul.
- Yahya Sezai (1919). “Usûl-i İmlâ Risâlesi Münasebetiyle”, *Yarın Mecmuası*, Sayı 37, s. 97-98.